

напруженість в стосунках виробник – споживач, яка спричинена інфляцією і рівень якої в певному часовому інтервалі, на основі оцінкових засад, можливо передбачити, прогнозувати, тобто провести оцінювання як динаміки рівня інфляції так і тривалості проходження інфляційного процесу, а з ними й оцінити їхні можливі впливи на доходи, витрати, прибуток.

Знання особливостей протікання інфляційних очікувань дає змогу приймати оптимальні управлінські рішення, які можуть знизити або нейтралізувати негативні наслідки від них.

Тому доцільно розробити чіткий графік підвищення тарифів суб'єктами господарювання на місцевому рівні і визначити, хто і за що несе відповідальність в сфері ціноутворення в Україні.

Література

1. Булавина О.А. Модель регулювання інфляції в умовах сталого економічного розвитку / О.А. Булавина // Інформаційні технології в економіці, менеджменті і бізнесі: проблеми науки, практики і освіти : зб. наук. праць. – К. : Вид-во Європ. ун-ту, 2002. – С. 93.

2. Економічна теорія: макро- і мікроекономіка : навч. посібн. / за ред. Зіновія Ватамнюка та Степана Панчишина. – К. : Вид-во "Альтернативи", 2001. – 606 с.

3. Осецький В.Л. Співвідношення безробіття та інфляції: соціально-економічні наслідки у кризовий період / В.Л. Осецький, О.О. Сльозко // Ринок праці та зайнятість населення. – 2009. – № 1. – С. 43.

4. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.finance.org.ua>.

Квасний Л.Г., Щербан О.Я. Инфляционные ожидания в экономике

Инфляция, как феномен экономики, известна давно. Это один из самых актуальных вопросов современной экономики в различных странах мира. В работе проанализирована инфляция как процесс и ее воздействия на финансовые процессы в экономике Украины.

Kvasnij L.G., Shcherban O.Ya. Inflationary expectations are in economy

Inflation as a phenomenon of economy has been known since ancient times. It is one of the burning issues of the modern state of economy in different countries. The inflation analysis and its influence on the finance processes in Ukraine are undertaken in the research.

УДК 368(075.8)

Доц. А.В. Кравець, канд. екон. наук;

ст. викл. І.Є. Тимчишин – НУ "Львівська політехніка"

ПРИЧИНИ ІСНУВАННЯ НА РИНКУ СХЕМНОГО СТРАХУВАННЯ

Виділено та проаналізовано причини існування на ринку схемного страхування: законодавчі огріхи в регулюванні страхового ринку і негативні особливості його розвитку. Враховуючи причини існування схемного страхування, запропоновано: введення диференційованих ставок оподаткування за різними видами страхування, створення національного рейтингу страховиків, державну підтримку соціально важливих видів страхування, впровадження електронної системи обліку перестраховальних операцій.

Ключові слова: страхова компанія, схемне страхування, причини існування схемного страхування.

Актуальність проблеми. Страховий ринок України характеризується динамічним розвитком. Поряд із позитивними явищами на ринку страхових послуг, такими як збільшення частки покритих ризиків, приріст капіталізації

страховиків тощо, спостерігаються й негативні тенденції, одна з яких – здійснення за допомогою страхових компаній схемних страхових операцій. Схемне страхування сповільнює темпи розвитку страхової галузі і зменшує ВВП нашої держави. За таких обставин, з метою подальшого вирішення цієї проблеми, важливо дослідити причини існування на страховому ринку схемного страхування та виділити можливі заходи, які сприятимуть зменшенню кількості схемних операцій.

Аналіз останніх наукових досліджень. Вагомий внесок у дослідження проблем фінансових схем на страховому ринку України зробили такі вчені, як А. Бовкун, Н. Богута, Ю. Гусев, О. Залєтов, І. Наумець, Ю. Перепечаєнко, В. Ратна, В. Фурман, С. Хома та інші. У більшості праць наведено аспекти, що розкривають сутність схемного страхування, наведено способи здійснення страховими компаніями схемних страхових операцій. Проте мало уваги приділено причинам існування на страховому ринку схемного страхування.

Викладення основного матеріалу дослідження. Вітчизняний страховий ринок лише частково виконує свою основну функцію – реальне покриття наявних і потенційних ризиків, й надалі значну частку ринку займає схемне страхування. Схемне (псевдо, фіктивне) страхування полягає в укладенні страхових договорів за псевдоризиками з метою оптимізації фінансових ресурсів суб'єкта господарювання за допомогою страхової компанії. На нашу думку, є дві основні причини існування на ринку схемного страхування: законодавчі огріхи в регулюванні страхового ринку і особливості розвитку страхового ринку. Серед законодавчих вад треба виділити:

1. Податковий лаг між страховими компаніями та іншими суб'єктами господарювання. Сьогодні це є найголовнішою причиною існування схемного страхування. Податком у розмірі 3 % обкладають страхові премії, отримані страховиком, натомість усі інші суб'єкти господарювання сплачують 25 % з прибутку [1]. Підприємства, згідно з чинним законодавством, мають право включати витрати на страхування за комерційними ризиками до складу валових витрат і виводити у такий спосіб частину прибутку з оподаткування [2]. У самій податковій оптимізації підприємства немає нічого незаконного, адже всі прагнуть до мінімізації витрат. Але часто материнські компанії та інші суб'єкти господарювання використовують страхування не для задоволення своїх страхових інтересів, а для отримання додаткових доходів. Так, як підтверджено у [2], по-перше – підприємства класифікують комерційні ризики кожен по-своєму, відповідно, ця категорія ризиків охоплює практично всі можливі підприємницькі (майнові та фінансові) ризики. По-друге, материнські компанії зловживають і обсягом витрат, пов'язаних зі страхуванням комерційних ризиків. Ситуація, що виникла, є складною, бо переведення страхових компаній на 25 %-ий податок з прибутку буде недієвим інструментом. Адже оподаткування прибутку страховиків вплине на схемні операції, спрямовані на нагромадження страховою компанією страхових премій, але не вплине на кількість схемних операцій, здійснених у сфері страхових виплат. А це означає, що з часом зміниться напрям здійснення схемних операцій, а їх об'єми це істотно не зменшить.

Держфінпослуг уже вжив певних заходів у цій сфері. Так, з 2005 р. на підприємствах витрати, пов'язані із страхуванням комерційних ризиків, не повинні перевищувати 5 % у загальних валових витратах компанії [3, с. 10], але цього недостатньо. На наш погляд, необхідно законодавчо уточнити поняття "комерційний ризик" і "фінансовий ризик" та чітко визначити, які саме ризики з цих сфер повинні належати до валових витрат компанії, а які – ні. Крім того, оптимальним є запровадження диверсифікованих ставок оподаткування за окремими видами страхування. Так, на думку Ліги страхових організацій України, найвищі з них повинні бути у фінансових ризиків, які у структурі страхового портфеля ринку займають 50 % за збитковості у межах 1 %.

2. Недостатній контроль з боку держави за перестраховальною діяльністю страховиків. Перестраховання було і є найприйнятнішим способом виведення капіталу з балансу страхової компанії. До лютого 2004 р. оптимізаційні схеми реалізувались завдяки перестрахованню ризиків в іноземних псевдостраховиків. Основний потік капіталу страховиків був спрямований в офшорні зони, країни Балтики та Росію. Проте, ситуація змінилась після прийняття Постанови Кабміну № 124 від 04.02.04 р. "Про затвердження порядку та вимог щодо здійснення перестраховання у страховика (перестраховика) нерезидента", згідно з якою посилились вимоги до платоспроможності, надійності, безпечності страховиків-нерезидентів. Крім того, відповідно до постанови, вводився податок у розмірі 15 % з валового прибутку страхових компаній на угоди перестраховання з нерейтинговими перестраховиками. Зміна законодавства призвела до скорочення схемного страхування.

З 1 жовтня 2004 р. набули чинності зміни до ЗУ "Про оподаткування прибутку підприємств", за якими ставку податку для низькорейтингових страховиків-нерезидентів знижено з 15 % до 3 %. До того ж, згідно з розпорядженням № 2885 від 03.12.04 р. "Про затвердження вимог до рейтингів фінансової надійності (стійкості) страховиків та перестраховиків-нерезидентів", встановлюється градація перестраховувальних компаній відповідно до країн їхнього розташування – країни з єдиного економічного простору та всі інші країни. Для оподаткування перестраховувальних операцій за ставкою 0 % рейтинг страховика повинен бути не меншим від одного з відомих рейтингів (країни єдиного економічного простору/інші країни) – "A.M. Best" (США) – "B/B+"; "Moody's" (США) – "Ba/Baa"; "Standard & Poors" (США) – "BB/BBB".

Відповідно до нового закону, податок у розмірі 3 % страховики сплачують з валових прибутків і 3 % – із суми страхових платежів, сплачених перестраховикам-нерезидентам. Зміни, що відбулись на страховому ринку, стимулювали збільшення кількості перестраховувальних операцій у межах держави. Хоча така тенденція на вітчизняному ринку страхування є позитивною, але вона свідчить не тільки про зменшення кількості схемних операцій, але і про їхню переорієнтацію. Так, сьогодні схемні операції відбуваються за участю перестраховання псевдоризиків у межах держави. Окрім того, активно розвивається ще один напрям схемних операцій, в яких страховик є перестраховиком іноземних страховиків за псевдоризиками. За таких умов, необхідне ліцензування суб'єктів перестраховання та запровадження електронної системи обліку.

3. Недостатній контроль держави у сфері формування технічних резервів страховиками. Тривалий час несумлінні страхові компанії під виглядом формування технічних резервів мали змогу виводити капітал з власного балансу. Ситуація змінилась після прийняття Розпорядження № 5117 від 21.12.2005 р. "Про затвердження змін та правил формування, обліку та розміщення страхових резервів за видами страхування, іншими, ніж страхування життя". Основною перевагою впровадження розпорядження є чітке регламентування категорій та їх розміру, за якими може здійснюватись розміщення технічних резервів. Вадою цього розпорядження є те, що в ньому встановлено серйозні вимоги до акцій/облігацій українських емітентів. Передбачено, що 30 % технічних резервів страховик може вкладати в акції/облігації вітчизняних емітентів, проте лише тих, які пройшли лістинг, перебувають в обігу на фондовій біржі або в торговельно-інформаційній системі. Звичайно, така політика сприяє активізації внутрішнього інвестування, але страховикам важко виконувати такі умови. Вітчизняний ринок цінних паперів є низьколіквідним і не має достатніх інструментів для інвестування. Ситуація, що склалась, може змінитись після запровадження Держфінпослуг контролю інвестиційних операцій страховиків за допомогою електронної системи обліку страхових компаній.

Проаналізуємо негативні особливості в розвитку страхового ринку, що сприяють здійсненню схемного страхування, та можливі способи їх усунення.

1. Непрозорість страхового ринку держави. У засобах масової інформації немає перевірених даних про діяльність страхових компаній. Страховики нерідко приховують інформацію про своїх засновників, не коментують своєї надійності та платоспроможності. Лише нещодавно почали публікувати дані про діяльність страхових компаній та розробляти їхні рейтинги. Але подання інформації страховиками у ЗМІ та для підрахунку рейтингів має добровільний, а не обов'язковий характер. Ті компанії, які хочуть залишатися в тіні й надалі, мають змогу це робити. Щоб подолати непрозорість ринку, необхідно створити електронну систему контролю за операціями страхування та обліку, наприклад, таку як у банківській системі. На ринку України також необхідний національний рейтинг страховиків, який визначав би ефективність діяльності страховиків, надавав би правдиву і повну інформацію про їхню фінансову звітність та платоспроможність.

2. Часткова розвиненість страхового ринку України. У державі страхується близько 10 % можливих ризиків, з яких корпоративне страхування становить лівову частку, натомість у розвинених країнах цей показник дорівнює 90 % [4]. На нашу думку, за корпоративним страхуванням – майбутнє страхового ринку, але якщо така діяльність спрямована на реальне, а не на схемне страхування. Попри це, держава повинна сприяти розвитку страхування в Україні. Зокрема, повинна бути державна підтримка соціально важливих видів страхування (медичне, пенсійне страхування).

Ефективним способом розвитку страхового ринку є поява на ньому іноземних стратегів. Так, з 2005 р. на страховому ринку України активно виникають філії іноземних страховиків. Поява могутніх іноземних страховиків забез-

печує значні переваги (нові страхові продукти, новітні технології, підвищення конкуренції на ринку, прозорість ринку тощо). Проте страховий ринок є стратегічною галуззю будь-якої держави, а в разі безконтрольного викупу страхових компаній іноземцями – посилення їх контролю за українським страховим ринком є лише питанням часу. На наш погляд, інтеграція України у світовий фінансовий простір не повинна обмежуватись залученням прямих і непрямих іноземних інвестицій. Необхідно також використовувати інші важелі, такі як: державне регулювання інвестиційних потоків; купівля і застосування технологій ведення бізнесу зарубіжних страхових компаній; створення стратегічних альянсів і груп із вітчизняних й іноземних компаній; участь українських страховиків у міжнародних проектах фінансової і технічної допомоги; співпраця з іноземними перестраховувальними компаніями; вихід вітчизняних страховиків на європейський ринок. Наведені альтернативи залученню прямих і непрямих іноземних інвестицій у вітчизняний страховий бізнес є дієвим способом розвитку страхового ринку, що дають змогу не тільки реалізувати внутрішній потенціал галузі, але і забезпечити подальший розвиток страхування в Україні [5].

3. Недостатньо розвинена інфраструктура страхового ринку практично не має страхових посередників, зокрема брокерів. У 2009 р. на 471 страхову компанію в Україні припадало лише 60 страхових брокерів, тоді як в економічно розвинених країнах світу це співвідношення становить десятки, сотні посередників на одну страхову компанію. Участь посередника у поширенні страхових продуктів і врегулюванні спорів між застрахованими особами і страховою компанією стає непотрібною в умовах схемного страхування. Вважаємо, що необхідно на державному рівні сприяти розвитку страхової брокерської діяльності, законодавчо визначати їхні права, обов'язки і сферу діяльності, адже сьогодні їхня діяльність регламентується лише ст. 15 ЗУ "Про страхування".

Як видно з наведеного, Державна комісія з регулювання ринків фінансових послуг на сьогодні реалізувала деякі законодавчі зміни, що сприяють зменшенню кількості схемних операцій на страховому ринку. Проте схемне страхування продовжує існувати, хоча й у інших, завуальованіших формах. Удосконалення законодавства, що регулює діяльність страховиків, повинно постійно відбуватись. Попри те, необхідно чітко усвідомлювати наслідки тих чи інших законодавчих змін та їх нагальну необхідність. По-перше, введення суворіших вимог до діяльності страховиків зумовлює збільшення витрат страховиків, що, своєю чергою, впливає на якість і ціну страхових послуг. По-друге, у ринковій економіці ринок має можливість до саморегулювання, що й спостерігається на страховому ринку (наприклад, з кожним роком збільшується частка страхування фізичних осіб).

За таких умов необхідні такі законодавчі зміни, які максимально вирішать наявні проблеми з мінімальними обмеженнями в діяльності страховиків. Опираючись на причини існування схемного страхування, в табл. наведено необхідні зміни на рівні держави, які дадуть змогу зменшити обсяг схемного страхування на вітчизняному ринку.

Табл. Законодавчі зміни для зменшення кількості схемних операцій

Причини	Фактори, що сприяють здійсненню схемного страхування	Необхідні законодавчі зміни
Законодавчі недоліки	Податковий лаг між страховими компаніями та іншими суб'єктами господарювання	Введення диференційованих ставок оподаткування за різними видами страхування
	Недостатній контроль з боку держави за перестраховальною діяльністю страховиків	Впровадження чіткого переліку ризиків, страхування яких належить до валових витрат
	Недостатній контроль держави у сфері формування технічних резервів страховиками	Ліцензування суб'єктів перестраховування
		Запровадження електронної системи обліку перестраховувальних операцій
Особливості розвитку страхового ринку	Непрозорість страхового ринку держави	Контроль за інвестиційною діяльністю страховиків за допомогою електронної системи обліку
	Часткова розвиненість страхового ринку України	Створення національного рейтингу страховиків
		Запровадження електронної системи обліку страхових операцій
		Створення оптимальних умов для підвищення значення страхових посередників на ринку
		Державна підтримка соціально важливих видів страхування
		Обмеження діяльності страховиків-нерезидентів та використання іноземного досвіду і підтримки

Примітка: авторська розробка.

Запропоновані законодавчі зміни стимулюватимуть розвиток реального страхування. Так, диференційовані ставки оподаткування дають змогу зменшити кількість схемних операцій за найпоширенішими ризиками. Запровадження єдиної електронної системи страхування й обліку приведе до посилення контролю за фінансовими потоками страховиків, забезпечуючи відкритість у здійсненні страхових і перестраховувальних операцій та формуванні технічних резервів. Обмеження, пов'язані з роботою страховиків-нерезидентів, дадуть змогу знайти оптимальне співвідношення між можливістю переймання досвіду від іноземних страховиків та ймовірністю переходу страхового ринку під контроль іноземних стратегів. Запропоновані зміни дають змогу зменшити на ринку можливості, завдяки яким страховики виконують схемні операції і сприятимуть якісному росту страхового ринку внаслідок удосконалення роботи страховиків за мінімальних обмежень у їхній діяльності.

Висновки. З'ясовано, що законодавча протидія схемному страхуванню повинна враховувати причини його існування. На нашу думку, основними є дві: законодавчі огріхи та негативні особливості розвитку страхового ринку. Кожна з цих причин охоплює низку факторів: податковий лаг між страховими компаніями та іншими суб'єктами господарювання, недостатній контроль з боку держави за перестраховальною діяльністю страховиків, недостатній контроль держави у сфері формування технічних резервів (перша причина), непрозорість страхового ринку держави, часткова розвиненість національного ринку страхових послуг (друга причина). Відповідно до виділених факторів запропоновано здійснити низку законодавчих змін, зокрема: введення дифе-

ренційованих ставок оподаткування за різними видами страхування, створення національного рейтингу страховиків, державна підтримка соціально важливих видів страхування, впровадження електронної системи обліку перестраховальних операцій.

Література

1. Бесараб Є.О. Фінансово-промислова інтеграція: зарубіжний досвід та уроки для України / Є.О. Бесараб // Фінанси України. – 2003. – № 2. – С. 133-143.
2. Бовкун А. Страхування фінризиків втрачає свою "схематичність" / А. Бовкун // Галицькі контракти. – 2003. – № 32. – С. 16-17.
3. Богута Н. Страхові податки: уся справа в грошах / Н. Богута // Дзеркало життя. – 2005. – № 24 (552). – С. 10-11.
4. Фурман В. Особливості формування страхових ринку в країн з перехідною економікою / В. Фурман // Економіст. – 2008. – № 8. – С. 74-77.
5. Козик В.В. Розвиток страхового ринку України в контексті міжнародної інтеграції / В.В. Козик, А.В. Кравець, О.Б. Іванова // Вісник економічної науки. – 2007. – № 2. – С. 66-70.

Кравець А.В., Тымчишин І.Е. Причини существования на рынке схемного страхования

Выделены и проанализированы причины существования на рынке схемного страхования: законодательные недостатки в регуляции страхового рынка и негативные особенности его развития. Учитывая причины существования схемного страхования, предложено: введение дифференцированных ставок налогообложения по разным видам страхования, создание национального рейтинга страховщиков, государственная поддержка социальных видов страхования, внедрение электронной системы учета операций перестрахования.

Ключевые слова: страховая компания, схемное страхование, причины существования схемного страхования.

Kravets A.V., Tymchyshyn I.Ye. Reasons for existence on a market of circuit insurance.

The article highlights and analyses the causes of circuit insurance, such as legal lapses in insurance market regulation and negative peculiarities of insurance market development. Taking into account the existence of circuit insurance, the following measures are offered: the introduction of differentiated taxation for different kinds of insurance, providing state support to socially important kinds of insurance, the introduction of an electronic system for reinsurance operations registration.

Keywords: insurance company, insurance circuitry, reasons of circuit insurance.

УДК 339.56

Викл. О.О. Кучма – МАУП Львівський інститут
(міжрег. акад. управління персоналом)

СОЦІАЛЬНА РОЛЬ СЕКОНД-ХЕНДУ В УМОВАХ НИЗЬКОЇ ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ СПОЖИВАЧІВ

Визначено середні витрати домогосподарств на купівлю одягу та обґрунтовано доцільність наявності вживаного одягу на українському ринку як важливого джерела оновлення гардеробу малозабезпечених сімей.

Ключові слова: секонд-хенд, середньостатистичне домогосподарство, платоспроможність, витрати домогосподарства.

Актуальність. Однією з актуальних проблем України є низька платоспроможність громадян та відсутність забезпечення населення основними пред-